

Förslag

Till
Kungl Skolöverstyrelsen

Angående undervisningen av invandrabarn

Allmän bakgrund

Sveriges lärarförbund, som sedan några år tillbaka med skärpt uppmärksamhet följer vad som händer inom invandrarundervisningens område och då särskilt i grundskolan, vill med denna skrivelse rikta uppmärksamheten på några av de problem och ofullkomligheter som enligt förbundets uppfattning alltjämt vidlåder den till invandrabarnens särskilda behov anpassade undervisningen.

De speciella stödåtgärder som hittills vidtagits har i hög grad syftat till en så snabb anpassning som möjligt till svenska förhållanden och till den undervisning som bedrivs i den vanliga klass invandrarelevanter normalt skall tillhöra. Denna inriktning av stödåtgärderna ligger i linje med den hittills gällande allmänna målsättningen för invandrapolitiken, vilken syftar till ett snabbt inlemmande av immigranterna i det svenska samhället, för att de där skall kunna upptagas som jämbördiga medlemmar - och så småningom assimileras.

Den moderna språkforskningen har emellertid under de senaste åren så gott som entydigt framhållit hemspråkets centrala betydelse för individens sociala och intellektuella utveckling. Man har därför velat framhålla skolans ansvar för att hemspråket får en sådan ställning, att invandrabarnet får en reell chans att förverkliga sina inboende personliga möjligheter och ges möjlighet att tillfredsställa sitt uttrycksbehov. Även socialt sett kan svåra problem uppstå om invandrabarnen inte kan uttrycka sig på hemspråket. Kontakten med föräldrarna och familjen kan då försvagas eller brytas helt.

Olika undersökningar visar att invandrarna i stor utsträckning håller möjligheten att återvända till hemlandet öppen. De senaste årens erfarenheter pekar på att invandrarna också återvänder i stor omfattning då de politiska eller ekonomiska förhållandena i hemlandet ändras i för invandrarna gynnsam riktning. Barn, som tappat kontakten med sitt hemlands språk och kultur under vistelsen i Sverige, kommer då ofta i en utomordentligt svår utbild-

ningssituation i hemlandet och löper stor risk att bli språkligt och kulturellt svårt handikappade.

Även rent humanitära skäl talar således för att hemspråksundervisningen och kunskaperna om hemlandets allmänkulturella förhållanden bör inta en mera framskjuten plats vid den speciella undervisningen av invandrabarnen än som för närvarande är fallet.

Särskilda informationsinsatser

Av ovannämnda skäl bör därför enligt förbundets uppfattning i första hand särskilda informationsinsatser riktas till invandrabarnens föräldrar om det angelägna i att barnen deltar i den hemspråksundervisning skolan kan erbjuda. Skolledarna bör påminnas om deras särskilda ansvar för att hemspråksundervisningen kommer till stånd och fullföljes. De svenska lärarna bör bättre än hittills informeras om invandrabarnens situation och deras behov av hemspråksundervisning.

Särskilda hjälpmedel

Som hjälp för lärarna vid undervisningen av invandrabarn bör snarast utarbetas särskilda diagnostiska prov på de vanligaste invandarspråken, utvisande barnens allmänna språk- och intelligensnivå.

Vidare bör SÖ låta framställa och distribuera skolterminologi på olika språk och svensk grammatik för främmande språk. De vanligaste blanketterna, som rekvireras från centralt håll till de svenska skolorna, bör också översättas till flera språk.

Hemspråkets ställning

SÖ bör också enligt förbundets uppfattning närmare utreda hemspråkets ställning volymmässigt inom den totala resurs som står till förfogande för stödåtgärder inom kommunen åt invandrabarnen.

Även hemspråkets inbördes förhållande till svenskan och engelskan som främmande språk i avseende på språkföljden bör också klarläggas. Många språkforskare hävdar idag att den direkta läs- och skrivundervisningen i svenska bör påbörjas först när barnet lärt sig att läsa och skriva på sitt hemspråk och barnet således i sin utveckling nått en viss förmåga att förstå abstrakta begrepp och sammanhang och därigenom lärt känna grunderna för hemspråkets uppbyggnad.

I avvaktan på den högst individuella tidpunkt då den direkta läs- och skrivundervisningen i svenska kan påbörjas, bör, menar man, ett aktivt svenskt ordförråd successivt kunna byggas upp, eventuellt med början redan i förskolan, och förberedande övningar bör kunna genom-

föras inför den direkta läs- och skrivinläringen i svenska.

Även effekterna av införandet av engelska i åk 3 för dessa barn bör studeras. Skulle det visa sig att införandet av engelska sker på ett för tidigt stadium i invandrarbarnens undervisningssituation, och således verkar direkt hämmande för barnens allmänna språkutveckling måste möjligheten att senarelägga undervisningen i engelska undersökas.

Lärarkategoriernas användning

Frågan om vilken lärarkategori som är bäst lämpad att handra de olika delarna av den speciella undervisningen för invandrarbarnen bör också närmare utredas. Somliga forskare hävdar att en hemspråkslärare med goda kunskaper i svenska, vore den rätte att arbeta med uppbyggnaden av det aktiva svenska ordförrådet hos invandrarbarnen, medan andra åter hävdar en lärare - ett språk - principen.

Möjligheten att hemspråksläraren och den lärare som undervisar i svenska, i samarbete med klassföreståndaren, arbetar på ett relativt fritt sätt i arbetslag bör givetvis också uppmärksammas.

Även användningen av de olika lärarkategorierna vid undervisningen i svenska och engelska som främmande språk bör klarläggas.

Förbundet är medvetet om att vissa av dessa frågor studeras i olika forskningsprojekt. Det torde dock snart vara möjligt att göra en preliminär bedömning av dessa frågor och utfärda anvisningar i avvaktan på mera definitiva resultat.

Orientering om hemlandet

Invandrarbarnen bör också enligt förbundets uppfattning ges en god orientering om hemlandets religiösa, historiska, geografiska, samhälleliga och allmänskulturella förhållanden, parallellt med att motsvarande svenska förhållanden studeras. Hemspråksläraren bör ha möjligheter att inom den förstärkta hemspråksundervisningens ram ge eleven denna orientering.

Samordningsfrågor

Svårigheterna att samordna den speciella undervisning som bedrivs bland invandrarbarnen med undervisningen i den klass invandrarbarnen tillhör medför i många fall irritation i samarbetet mellan de inblandade parterna. Det vore därför av stort värde om SÖ kunde undersöka möjligheterna att lämna närmare anvisningar om organisationen av invandrarundervisningen, så att "hack i inlärningsgången" - och missuppfattningar kring inlärningsluckor - i möjligaste mån kunde undvikas.

Koncentrations- contra integrationsprincipen

Vid organiserandet av invandrarbarnens undervisning uppkommer frågan om barn tillhörande samma nationalitet skall placeras i närheten av varandra eller om de skall spridas ut på olika klasser i skilda skolenheter och rektorsområden.

Förbundet vill först framhålla som sin uppfattning att integrationsprincipen bör vara grundläggande för all verksamhet inom den obligatoriska skolan, så länge man genom integration kan åstadkomma en god social anpassning och en god inlärningssituation. För invandrarbarnens del kan det emellertid ifrågasättas om inte den integrationsprincip som konsekvent har börjat tillämpas i vissa kommuner snarast försvårar möjligheterna att organisera invandrarbarnens speciella undervisning på ett effektivt sätt, och således försätter barnen i en sämre inlärningssituation och i en större social isolering än som vore fallet om barn tillhörande samma nationalitet placerades i närmare kontakt med varandra. Självfallet måste i en valsituation en avvägning alltid ske bl a med hänsyn till restider och kostnader. Skolöverstyrelsen bör utfärda anvisningar i dessa frågor till stöd för skolledningen.

Sammanfattningsvis vill Sveriges lärarförbund således föreslå

att ovannämnda informationsinsatser snarast genomförs och att övriga i skrivelsen berörda frågor blir föremål för utredning inför förnyade ställningstaganden.

För SVERIGES LÄRARFÖRBUND

Hans Hellers
förbundsordförande

Olle Holmberg
ombudsman